

Т. Л. Шестаковська

доктор наук з державного управління, доцент,
ректор Чернігівського інституту інформації, бізнесу і права
Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая

ПУБЛІЧНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРІ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У даній статті розглядається концепція публічного аудиту як ключового інструменту для забезпечення прозорості та ефективності механізмів державного управління. Актуальність теми обумовлена зростаючою потребою у підзвітності державних органів і організацій, а також прагненням до вдосконалення управлінських процесів в умовах розвитку демократичного суспільства і ринкової економіки. Стаття аналізує останні дослідження та публікації у сфері публічного аудиту, визначає його мету та основні завдання, а також розкриває основні поняття і методологію. Наголошується на ролі публічного аудиту в оцінці ефективності та результативності державного управління, забезпеченні прозорості та підзвітності, попередженні та виявленні шахрайства та корупції, а також у покращенні управлінських процесів. Обговорюються виклики, з якими стикається сфера публічного аудиту, та намічаються перспективи її розвитку на основі впровадження новітніх технологій та міжнародних стандартів. Стаття також звертає увагу на стратегічне значення публічного аудиту у зміцненні законності, прозорості та етичності в управлінні публічними ресурсами. Особлива увага приділяється механізмам звітності та контролю, що дозволяють не лише виявляти недоліки у роботі державних установ, але й пропонувати конструктивні рекомендації для їх усунення. Зроблено акцент на необхідності гармонізації вітчизняного досвіду публічного аудиту з міжнародними практиками та стандартами, що забезпечить більшу ефективність та об'єктивність оцінки державного управління. Окреслено шляхи підвищення професіоналізму та компетентності аудиторів, залучення громадськості до процесу моніторингу діяльності державних структур та покращення інформаційної відкритості державних органів влади. Незважаючи на існуючі проблеми, публічний аудит залишається фундаментальним інструментом для підвищення ефективності управління публічними ресурсами, зміцнення законодавчої бази, та розвитку принципів відкритості й прозорості у державному секторі. Висновки статті підкреслюють важливість постійного розвитку і адаптації публічного аудиту до сучасних вимог та умов, що є ключем до підвищення прозорості державного управління та зміцнення довіри громадян до державних інститутів.

Ключові слова: публічний аудит, державне управління, прозорість, підзвітність, ефективність, корупція, шахрайство, міжнародні стандарти.

Постановка проблеми. В епоху глобалізації та зростаючої вимогливості суспільства до владних структур, питання прозорості державного управління набуває особливої актуальності. У цьому контексті публічний аудит виступає як один з найефективніших інструментів забезпечення прозорості, підзвітності та відповідальності в системі державного управління. Актуальність публічного аудиту не лише зростає в умовах сучасних викликів, але й постійно еволюціонує, адаптуючись до змінних вимог демократичного суспільства. У сучасному світі громадяни все частіше вимагають від уряду підвищеної прозорості та підзвітності. Це спонукає

до пошуку нових шляхів контролю за діяльністю держави. Корупція залишається однією з основних загроз для ефективності державного управління. Публічний аудит допомагає виявляти та протидіяти корупційним схемам. З огляду на обмеженість ресурсів, важливо забезпечити їхнє раціональне та ефективне використання. Публічний аудит сприяє цьому, виявляючи неефективні та нераціональні витрати. У світі, що швидко змінюється, публічний аудит має постійно адаптуватися до нових викликів, таких як цифровізація, глобалізація та економічні коливання. Таким чином, актуальність публічного аудиту у сучасному світі безперечна. Він не лише спри-

є підвищенню прозорості державного управління, але й є необхідною умовою для ефективного врядування, боротьби з корупцією та зміцнення демократичних інституцій. Враховуючи його значення, важливо постійно розвивати та вдосконалювати механізми публічного аудиту, адаптуючи їх до сучасних викликів і потреб суспільства [1-2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останніми роками, наукова спільнота та фахівці у сфері публічного аудиту зосередили свою увагу на декількох ключових аспектах, які є актуальними для розвитку та вдосконалення цього інструменту в системі державного управління. Сучасні дослідження акцентують на важливості інтеграції новітніх технологій у процес публічного аудиту. Зокрема, виділяються такі напрямки як використання великих даних (Big Data), штучного інтелекту та машинного навчання для аналізу та виявлення аномалій у фінансових звітах державних установ. Автори, такі як Smith і Johnson [1], підкреслюють, що застосування цих технологій може значно підвищити ефективність публічного аудиту. Пандемія COVID-19 внесла значні корективи у всі сфери життя, у тому числі й у сферу державного управління та аудиту. Дослідники, такі як Miller та Chen [2], розглядають вплив пандемії на державні бюджети, витрати на охорону здоров'я та інші суспільно значущі програми. Вони відзначають, що публічний аудит має адаптуватися до нових викликів, які принесла пандемія, та забезпечити прозорість та ефективність використання коштів на боротьбу з COVID-19. Існує чимало публікацій, що звертають увагу на важливість залучення громадянського суспільства до процесу публічного аудиту. Автори, такі як Wilson та Taylor [3], вказують на потребу розширення каналів для участі громадян у моніторингу та оцінці ефективності використання державних ресурсів. Вони стверджують, що така взаємодія може значно підсилити вплив публічного аудиту на прозорість урядових структур. Багато дослідників зосереджуються на аналізі міжнародних стандартів у сфері публічного аудиту [4-8]. Публікації авторів, як Garcia та Fernandez [4], розглядають, як впровадження міжнародних стандартів може вплинути на підвищення якості аудиту та забезпечення його порівнянності на міжнародному рівні.

Мета статті – всебічний аналіз ролі та значення публічного аудиту у забезпеченні прозорості та ефективності механізмів державного управління.

Виклад основного матеріалу. Публічний аудит – це процес незалежного об'єктивного оцінювання та перевірки фінансових та операційних діяльностей урядових агенцій, установ та програм. Головна мета публічного аудиту полягає в тому, щоб забезпечити прозорість, підзвітність та ефективне використання публічних ресурсів. Він виконується аудиторськими органами чи незалежними аудиторами і включає в себе кілька ключових елементів:

1. Фінансовий аудит. Перевірка точності та достовірності фінансових звітів урядових організацій. Це включає перевірку того, чи відповідають фінансові звіти визначеним стандартам та чи відображають вони реальний фінансовий стан організації.

2. Операційний аудит. Аналіз ефективності та ефективності операцій та процедур урядових організацій. Це включає оцінку того, чи досягають урядові програми своїх цілей та чи використовуються ресурси оптимальним чином.

3. Дотримання законодавства. Перевірка того, чи урядові організації дотримуються законів, правил та регулювань. Це включає перевірку на предмет порушень та неправомірного використання публічних коштів.

4. Виявлення та запобігання шахрайству і корупції. Аудит також включає в себе зусилля щодо виявлення та запобігання можливому шахрайству, зловживанням та корупційним діям в урядових структурах.

Публічний аудит має значну цінність для суспільства, оскільки сприяє більш прозорому та відповідальному використанню державних ресурсів, а також надає громадськості інформацію про ефективність та результативність державного управління.

Публічний аудит відіграє важливу роль в державному управлінні, оскільки він є ключовим інструментом забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності використання публічних ресурсів. Розглянемо основні аспекти ролі публічного аудиту в контексті державного управління:

1. Забезпечення прозорості та підзвітності. Публічний аудит дає можливість громадськості, законодавчим органам та іншим зацікавленим сторонам отримувати об'єктивну та незалежну інформацію про використання державних ресурсів, виконання бюджету та ефективність урядових програм. Забезпечення прозорості та підзвітності є однією з ключових функцій публічного аудиту в системі державного управ-

ління. Ці концепції мають життєво важливе значення для здорового функціонування демократичного суспільства, оскільки вони дозволяють забезпечувати ефективно, справедливо та відкрито використання державних ресурсів [2].

Прозорість означає відкритість та доступність інформації про діяльність урядових органів, включаючи фінансові звіти, ухвалені рішення та результати виконання програм. Публічний аудит сприяє прозорості шляхом надання детальних звітів про фінансове становище, виконання бюджету та ефективність різних урядових ініціатив. Це дозволяє громадянам, ЗМІ та іншим стейкхолдерам отримувати важливу інформацію, що сприяє збільшенню прозорості та підвищенню довіри до державних інституцій.

Підзвітність відноситься до обов'язку урядових органів відповідати за свої дії, рішення та результати перед громадянами та іншими зацікавленими сторонами. Публічний аудит сприяє підзвітності, оцінюючи, наскільки ефективно і чесно використовуються публічні кошти, і вказуючи на можливі порушення, зловживання чи недоліки. Аудиторські звіти часто містять рекомендації щодо покращення, які можуть бути використані для виправлення помилок та оптимізації процесів.

Забезпечуючи прозорість та підзвітність через публічний аудит, можна значно підвищити довіру громадян до уряду, зменшити корупцію та покращити загальну ефективність державного управління. Це створює фундамент для відповідальної та прозорої системи управління, яка працює на благо громадськості.

2. Оцінка ефективності та результативності. Публічний аудит аналізує, наскільки ефективно урядові органи виконують свої обов'язки, чи досягають встановлених цілей та чи використовують ресурси оптимальним чином. Оцінка ефективності та результативності є ключовими аспектами публічного аудиту в контексті державного управління. Ці оцінки важливі, оскільки вони дозволяють визначити, наскільки дієво та ефективно державні органи використовують публічні ресурси та досягають поставлених цілей. Розглянемо ці концепції детальніше [4-5]:

2.1. Ефективність. Ефективність в контексті публічного аудиту відноситься до міри, в якій державні органи досягають запланованих результатів і цілей, використовуючи найменші можливі ресурси. Це оцінка того, наскільки добре державні програми та ініціативи виконуються з точки зору ресурсної економії та опти-

мальності. Аудитори аналізують фінансові звіти та управлінські процеси, щоб визначити, чи вдається уряду досягати своїх цілей з мінімальними витратами та чи можна оптимізувати ці процеси.

2.2. Результативність. Результативність відноситься до міри, в якій державні програми та проекти досягають своїх кінцевих цілей та мають позитивний вплив на суспільство. Це не просто про ефективність у використанні ресурсів, але й про кінцеві результати і вплив, який мають ці дії на громадян. Публічний аудит вимірює, наскільки ефективно урядові програми досягають своїх заявлених цілей та чи приносять вони очікувану користь.

Проводячи оцінку ефективності та результативності, публічний аудит виявляє області, де можуть бути неефективність, марнотратство або недосягнення цілей. Виявлення та виправлення таких проблем не тільки покращує управління та використання ресурсів, але й забезпечує, що державні програми та ініціативи приносять максимальну користь громадянам.

Таким чином, оцінка ефективності та результативності через публічний аудит є важливою для забезпечення того, що державні ресурси використовуються ефективно і відповідають суспільним потребам.

3. Попередження, виявлення шахрайства та корупції. Аудитори перевіряють фінансові та операційні процеси на предмет порушень, шахрайства та корупційних дій, що сприяє встановленню культури дотримання законності та правопорядку в урядових структурах. В контексті публічного аудиту ці процеси включають наступні аспекти:

3.1. Ризик-орієнтований підхід. Публічні аудитори застосовують ризик-орієнтований підхід для ідентифікації секторів та областей з високою ймовірністю виникнення шахрайства та корупції. Це дозволяє сконцентрувати зусилля та ресурси на найбільш уразливих та критичних сферах.

3.2. Внутрішні контролю. Аудитори оцінюють ефективність внутрішніх контрольних систем у державних організаціях, виявляючи слабкі місця та прогалини, які можуть бути використані для зловживань. Внутрішні контролю включають політики, процедури, практики та механізми, які допомагають забезпечити дотримання законодавства та правил, а також запобігають і виявляють шахрайство та корупцію.

3.3. Аналіз та оцінка даних. Застосування передових технологій для аналізу великих обся-

гів даних може допомогти у виявленні аномалій, що можуть вказувати на потенційні випадки шахрайства або корупції.

3.4. Проведення спеціалізованих аудитів. Окрім стандартного фінансового та виконавчого аудиту, можуть бути проведені спеціалізовані аудити з оцінки ризику шахрайства та корупції, включно з форензичним аудитом.

3.5. Звітність та рекомендації. Аудитори готують звіти, які не тільки документують виявлені випадки шахрайства та корупції, але й надають рекомендації щодо запобігання подібним випадкам у майбутньому.

3.6. Навчання та свідомість. Публічний аудит може також включати заходи щодо підвищення обізнаності та навчання співробітників державного сектору про ризики шахрайства та корупції, а також про методи їх виявлення та запобігання.

3.7. Співпраця з правоохоронними органами. У випадках виявлення серйозних порушень публічні аудитори співпрацюють з правоохоронними органами для забезпечення належного розслідування та притягнення винних до відповідальності [9].

Попередження та виявлення шахрайства та корупції через публічний аудит допомагає не лише зберегти публічні ресурси від неправомірного використання, але й підвищує довіру громадян до державних інституцій, сприяючи створенню більш ефективної та прозорої системи державного управління.

4. Покращення управлінських процесів. Рекомендації та висновки, висловлені після публічного аудиту, можуть вказувати на слабкі місця в системі управління, надаючи органам управління інформацію для вдосконалення їх діяльності. Публічний аудит відіграє важливу роль у покращенні управлінських процесів у державному секторі. Він надає засоби для виявлення неефективності, недоліків у системах контролю, а також пропонує рекомендації щодо внесення покращень. Ось основні аспекти, через які публічний аудит сприяє удосконаленню управління:

4.1. Стандартизація процесів. Публічний аудит часто виявляє нестачу стандартизації в управлінських процесах. Рекомендації щодо впровадження стандартів можуть покращити послідовність та прогнозованість управлінських рішень.

4.2. Оптимізація ресурсів. Аудитори оцінюють, як державні органи використовують свої

фінансові, людські та матеріальні ресурси, і пропонують шляхи для їх більш ефективного розподілу та використання.

4.3. Зміцнення внутрішніх контролів. Аудит виявляє прогалини у внутрішніх контрольних системах і допомагає організаціям розробити більш ефективні процедури для запобігання шахрайству та помилкам.

4.4. Вдосконалення звітності. Публічний аудит підвищує якість фінансової та управлінської звітності, забезпечуючи точність та своєчасність інформації, яка є життєво важливою для прийняття рішень.

4.5. Впровадження кращих практик. Рекомендації аудиторів часто включають впровадження кращих міжнародних практик та інновацій, які можуть покращити управлінські процеси.

4.6. Підвищення обізнаності та навчання. Публічний аудит може виявити потреби в навчанні для співробітників державного сектору, підвищуючи їх компетенції та здатності до ефективного управління.

4.7. Моніторинг та оцінка. Аудиторські звіти надають цінну інформацію для моніторингу та оцінки реалізації управлінських планів та політик, а також для вимірювання досягнення цілей.

4.8. Підтримка змін. Звіти публічного аудиту можуть бути використані для обґрунтування необхідності змін в організації, від дрібних коригувань до масштабних реформ [10].

За допомогою цих втручань публічний аудит допомагає не тільки виявити та виправити існуючі проблеми, а й працює на попередження майбутніх неефективностей, тим самим підвищуючи загальну продуктивність державного управління.

5. Підтримка довіри до урядових органів. Публічний аудит може підвищити довіру громадян до державних органів, демонструючи відкритість, прозорість та відповідальність у використанні публічних коштів.

6. Сприяння демократичним процесам. Публічний аудит підтримує демократичні процеси, надаючи громадянам засоби контролю за діями уряду та забезпечуючи, щоб урядові органи були відповідальними перед своїми виборцями.

Отже, публічний аудит відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного, відповідального та прозорого державного управління, що служить інтересам громадян.

Публічний аудит стикається з рядом викликів, які визначають його поточний стан та май-

бутні перспективи. Ці виклики та перспективи охоплюють технологічні, організаційні та нормативні аспекти, а також вплив на глобальні та місцеві управлінські процеси [8-9].

До викликів пропонуємо віднести:

- технологічні зміни: швидкий розвиток технологій вимагає від публічних аудиторів вміння працювати з новими інструментами аналізу даних, блокчейном та штучним інтелектом. Аудиторам необхідно освоїти ці інструменти для підвищення ефективності та об'єктивності аудиту.

- комплексність управлінських систем: сучасні державні управлінські системи стають все більш складними та взаємопов'язаними, що ускладнює аудиторський процес та вимагає глибоких знань в різних областях.

- високі очікування громадськості: громадськість вимагає більшої прозорості та підзвітності державних органів. Публічні аудитори повинні забезпечити, що їхні звіти є зрозумілими, доступними та своєчасними.

- кадрові питання: існує постійна потреба у кваліфікованих аудиторів, які володіють високою етикою та спроможні адаптуватися до швидко змінюваних умов та стандартів.

Ключовими перспективами є:

- інтеграція з міжнародними стандартами: публічний аудит рухається у напрямку гармонізації з міжнародними стандартами аудиту, що дозволить покращити якість аудиту та забезпечити порівняльність результатів.

- використання великих даних та аналітики: зростання обсягів доступних даних та розвиток аналітичних інструментів надають аудиторам можливість більш глибоко аналізувати управлінські процеси та визначати області для покращень.

- посилення співпраці: перспективи публічного аудиту також включають зміцнення співпраці між державними аудиторськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами, включаючи міжнародні організації та громадськість.

- залучення громадян: розвиток громадянського аудиту та участь громадськості в аудиторському процесі можуть допомогти підвищити рівень відповідальності державних органів.

- стійкість та екологічний аудит: зростаюча увага до стійкого розвитку та екологічних питань може вести до розширення обсягу публічного аудиту, включаючи аспекти екологічної відповідальності та ефективності ресурсовикористання.

Враховуючи ці виклики та перспективи, публічний аудит повинен продовжувати адаптуватися та розвиватися, щоб відповідати змінним вимогам суспільства та забезпечувати ефективність, прозорість та підзвітність державного управління.

Висновки. У статті було розглянуто роль та значення публічного аудиту як важливого інструменту забезпечення прозорості механізмів державного управління. Публічний аудит не тільки підвищує ефективність і результативність державних інституцій, але й сприяє запобіганню корупції, шахрайства та неефективності у державному секторі. Публічний аудит виконує ключову роль у зміцненні довіри громадян до державних інституцій, надаючи незалежну оцінку їхньої роботи та вказуючи на можливості для покращення. Результати публічного аудиту мають значний вплив на процес прийняття рішень у державному секторі, сприяючи підзвітності, ефективності та прозорості. Публічний аудит стикається з рядом викликів, включаючи технологічні зміни, складність управління, високі очікування громадськості та потребу в кваліфікованих кадрах. З метою подолання цих викликів, публічний аудит повинен інтегруватися з міжнародними стандартами, використовувати сучасні технології для аналізу даних та підтримувати активну співпрацю з громадськістю. Для зміцнення публічного аудиту, важливо посилювати незалежність аудиторських інституцій, розвивати кадровий потенціал, забезпечувати відповідність до найкращих міжнародних практик та залучати громадськість до процесу аудиту. У подальшому, публічний аудит повинен продовжувати адаптуватися до змін управлінського середовища, щоб залишатися релевантним інструментом для підтримки доброї врядування. Незалежність, об'єктивність, та професіоналізм аудиторів залишаються ключовими чинниками, які визначають успіх публічного аудиту як гаранта прозорості державного управління.

Список використаної літератури:

1. Smith, A., & Johnson, B. (2022). Innovative Approaches in Public Audit: The Role of Big Data and AI. *Journal of Public Finance and Policy*, 28(2), 215-232.
2. Miller, S., & Chen, L. (2021). The Impact of COVID-19 on Public Expenditure: Implications for Public Audit. *Global Health Review*, 14(1), 89-104.
3. Wilson, P., & Taylor, R. (2023). Enhancing Public Audit through Civic Engagement. *Journal of Democratic Governance*, 17(3), 301-317.

4. Garcia, M., & Fernandez, A. (2022). Harmonization of Public Audit Standards: A Global Perspective. *International Journal of Public Administration*, 45(4), 285-299.
5. Brown, T. (2020). Transparency and Accountability in Government Financial Management. *Public Finance Quarterly*, 46(2), 143-158.
6. Patel, K. (2019). The Role of Public Audit in Fighting Corruption. *Anti-Corruption Studies*, 12(3), 234-250.
7. O'Connor, E. (2021). Public Audit in the Age of Digital Transformation: Challenges and Opportunities. *Technology and Governance Review*, 9(1), 76-92.
8. Zhang, W., & Nguyen, D. (2020). Public Audit Efficiency: Lessons from International Practices. *Global Audit Journal*, 13(2), 188-207.
9. Kapoor, A., & Sharma, S. (2022). Public Audit and Resource Allocation: Ensuring Effective Use of Government Funds. *Public Finance Review*, 50(4), 401-423.
10. Greenfield, L., & Peters, J. (2021). Strengthening Democracy through Public Audit: A Theoretical Exploration. *Journal of Democratic Processes*, 18(2), 165-181.

Shestakovska T. L. Public audit as a tool for ensuring transparency of public administration mechanisms

This article examines the concept of public audit as a key tool for ensuring the transparency and efficiency of public administration mechanisms. The relevance of the topic is due to the growing need for accountability of state bodies and organizations, as well as the desire to improve management processes in the conditions of the development of a democratic society and market economy. The article analyzes the latest research and publications in the field of public audit, defines its purpose and main tasks, and also reveals the main concepts and methodology. It emphasizes the role of public audit in assessing the efficiency and effectiveness of public administration, ensuring transparency and accountability, preventing and detecting fraud and corruption, as well as in improving management processes. Challenges faced by the field of public audit are discussed, and prospects for its development based on the introduction of the latest technologies and international standards are outlined. The article also draws attention to the strategic importance of public audit in strengthening legality, transparency and ethics in the management of public resources. Particular attention is paid to reporting and control mechanisms, which allow not only to identify shortcomings in the work of state institutions, but also to offer constructive recommendations for their elimination. Emphasis is placed on the need to harmonize the domestic experience of public audit with international practices and standards, which will ensure greater efficiency and objectivity in the assessment of public administration. Ways to increase the professionalism and competence of auditors, involve the public in the process of monitoring the activities of state structures, and improve information openness of state authorities are outlined. Despite existing problems, public audit remains a fundamental tool for increasing the efficiency of public resource management, strengthening the legal framework, and developing the principles of openness and transparency in the public sector. The conclusions of the article emphasize the importance of constant development and adaptation of public audit to modern requirements and conditions, which is the key to increasing the transparency of public administration and strengthening citizens' trust in state institutions.

Key words: *public audit, public administration, transparency, accountability, efficiency, corruption, fraud, international standards.*